

SAİD MEHMED PAŞA(bk. MEHMED SAİD PAŞA,
Yirmisekizçelebizâde).**SAİD b. MÜSEYYEB**

(سعید بن المسيب)

Ebû Muhammed Saïd
b. el-Müseyyeb (el-Müseyyib)
b. Hazn el-Kureşî el-Mahzûmî
(ö. 94/713)**Medineli meşhur
yedi tâbiîn fakihinden biri.**

Kendisinin verdiği bilgiye göre 15 (636) yılında Medine'de doğdu. Mekke'nin fetihinde müslüman olan babası ve dedesiyle, annesi Ümmü Saïd bint Sahr da sahâbîdir. Yemâme'de şehid olan dedesi Resûlullah'ın huzuruna geldiğinde Allah'ın elçisi ona adını sormuş, adının Hazn (kederli, hüznünlü kimse) olduğunu öğrenince bunu onun karşısı olan Sehl ile değiştirmek istemiş, fakat Hazn babasının verdiği adı değiştirmeyeceğini söylemiştir. Ancak Saïd b. Müseyyeb'in naklettiğine göre o günden sonra ailelerinde keder ve hüzn ekisik olmamıştır (Buhârî, "Edeb", 107, 108). Babası Müseyyeb Bey'atürıdvân'da bulunmuş, Hz. Peygamber'den rivayet ettiği hadisler *Şaḥîḥayn* ve Ebû Dâvûd ile Nesâî'nin *es-Sünen*'lerinde yer almış, Suriye fetihlerine katılmış ve muhtemelen Hz. Osman devrinde vefat etmiştir. Saïd büyük sahâbîlerin yaşadığı devirde Medine'de büyüdü. Hz. Osman, Ali, Âişe, Ümmü Seleme, Ebû Hüreyre, Zeyd b. Sâbit, Ebû Mûsâ el-Eş'ârî, Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Amr b. Âs, Muhammed b. Mesleme, Ümmü Süleym ve babası Müseyyeb gibi sahâbîlerden hadis rivayet etti. Hz. Ömer'i görmekle birlikte ondan rivayette bulunmadığı iddiasının doğru olmadığını anlaşılmaktadır (Hâşim Cemîl Abdullah, I, 67-68). Daha çok kayınpederi Ebû Hüreyre'den hadis öğrenen Saïd'in Hz. Ebû Bekir, Übey b. Kâ'b, Bilâl-i Habeşî, Sa'd b. Ubâde, Ebû Zer el-Gifârî ve Ebû'd-Derdâ gibi sahâbîlerden olan rivayetleri mürseldir. Tahsil maksadıyla çok seyahat ettiği zikredilmekle birlikte nerelere gittiği konusunda bilgi bulunmamaktadır. Kendisinden hadis rivayet eden pek çok tâbiî arasında Ömer b. Abdülazîz, Atâ el-Horasânî, Amr b. Şuayb, Amr b. Dînâr, Amr b. Mürre, Katâde b. Diâme, Muhammed el-Bâkır, İbn Şihâb ez-Zührî, İbnü'l-Münkebir, Meymûn b. Mihrân ve Yahyâ b. Saïd el-Ensârî gibi şahsiyetler vardır.

Saïd b. Müseyyeb'in dünyevî hiçbir şeyi önemsemediği, gerçeğin ortaya çıkmasından başka bir şey düşünmediği ve inandığı şeyden asla tâviz vermediği belirtilmektedir. Yezid b. Muâviye'ye karşı Medineliler'in isyan etmesi üzerine meydana gelen Harre Savaşı'ndan (63/683) sonra Emevî kumandanı Müslim b. Ukbe, Medineliler'den zorla biat almaya çalıştığı zaman Saïd biat etmeyeceğini veya şartlı biat edeceğini söylemiş, bunun üzerine Müslim boynunun vurulmasını emretmiş, bazı kişilerin onun aklî dengesinin yerinde olmadığına şahitlik etmesiyle ölümden kurtulmuştur. Halifeliliğini ilân eden Abdullah b. Zübeyr için Medine'de biat alındığı sırada Saïd buna da karşı çıkmış, iki halifenin ortaya çıkması durumunda birine biat etmenin fitneye yol açacağını, bir halife üzerinde ittifak edilmeden İbn Zübeyr'e biat etmeyeceğini söylemiş, bu yüzden İbn Zübeyr'in Medine valisi tarafından kendisine altmış kırbaç vurulmuş, buna üzülen Abdullah b. Zübeyr yazdığı mektupta valisini azarlamıştır.

Saïd b. Müseyyeb, Emevî yönetimine karşıydı. Hac için Medine'ye gelen Halife Abdülmelik b. Mervân, Saïd ile görüşmek istediğinde Saïd bunu kabul etmemiş, halife de onun tutumunu bildiği için üzerine gitmemiştir. Daha sonraki yıllarda Abdülmelik b. Mervân'ın Mescid-i Nebevî'yi ziyaret etmesi için halk mescidden çıkarıldığı zaman Saïd dışarı çıkmamış, halifeyi selâmlaması isteğini de reddetmiş, halife onun yanına gelip hatırını sorduğunda ise ayağa kalkmadan cevap vermekle yetinmiştir. Abdülmelik, oğulları Velid ile Süleyman için halktan biat almak istediğinde Saïd bunun İslâm'a aykırı olduğunu söyleyerek biat etmediği için hapse atılıp kırbaçlanmış, hapisten çıktıktan sonra Mescid-i Nebevî'de halkın onunla konuşması yasaklanmıştır. Saïd b. Müseyyeb, Haccâc'ın Mescid-i Nebevî'de namaz kılarak rükû ve secdeyi tam olarak yapmadığını görünce yerden aldığı bir avuç çakılı onun üzerine atmıştır. Devlet hazinesinden kendisine bağlanan 30.000 dirhemden fazla bir maaşı hiçbir zaman almamış, kendisiyle Mervânoğulları arasında Cenâb-ı Hak hükmünü verinceye kadar bunu kabul etmeyeceğini ve her namazda onlara bedua edeceğini söylemiştir. Emevî ailesinden yalnız Medine Valisi Ömer b. Abdülazîz'i sever ve ona değer verirdi.

Mütevazı bir kişi olan Saïd b. Müseyyeb âlimlere saygı gösterir, kendisini ilgilendirmeyen meselelere karışmaz, kimseyle tartışmazdı. Temizliğe önem verir, güzel

giyinirdi. İnsanın kendine yapabileceği en büyük iyiliğin ibadet etmek, en büyük kötülüğün de günah işlemek olduğunu söylardı. Ona göre gerçek ibadet Allah'ın yarattıkları üzerinde düşünmek, dini öğrenmek, haramlardan sakınmak ve farzları yerine getirmektir. Kırk yıl boyunca namazı cemaatle kılmasıdır. Gece namazlarını seferde bile ihmal etmezdi. Oruç tutmanın haram olduğu bayram günleri dışında hiç ara vermeden oruç tutar ve pek az yemek yerd. Onun kırk defa haccettiği söylenmiştir. Babası gibi zeytinyağı ticareti yapar ve ticaretin güzel bir meslek olduğunu, helâlinden mal kazanmak istemeyen kişide hayır bulunmadığını, insanın geçimini sağlamak suretiyle şahsiyetini ve dinini koruyabileceğini söyler, kendisinin Mervânoğulları'na karşı şahsiyetini bu şekilde koruduğunu ifade ederdi. Hayatının sonlarına doğru gözlerini, bir rivayete göre ise tek gözünü kaybetmiştir.

Saïd b. Müseyyeb 94 (713) yılında Medine'de vefat etti ve Cennetü'l-bakî'da defnedildi. Onun 89 (708) ile 105 (723-24) yılları arasındaki bir tarihte öldüğü de zikredilmiştir. Ölümünden bir süre önce bayıldığı sırada yatağı kibleye doğru çevrilmiş, ayıldığında gönlünde iman olmayaın yatağını kibleye çevirmenin o kimseye bir fayda vermeyeceğini söylemiştir. Ayrıca ardından recez söylenmemesini, buhur yakılmamasını vasiyet etmiştir. Heybetli bir kişi olan Saïd b. Müseyyeb'e soru sormak isteyenler heybetinden çekindikleri için önce kendisinden izin alırlardı. Şiir dinlemekten hoşlanmakla birlikte kendisi şiir okumazdı. Ebû Hüreyre'nin kızı olan hanımından çocuğu olmamıştır. Diğer hanımı Ümmü Habîb bint Kerîm'den Muhammed, Saïd, İlyâs adlı oğulları ile Ümmü Amr, Ümmü Osman ve Fâhite adlı kızları doğmuştur. Tebeu't-tâbiîn nesline mensup olan oğlu Muhammed'in az sayıda hadis rivayet ettiği, fakat tanınmış bir ensâb âlimi olduğu belirtilmektedir. Halife Abdülmelik onun kızını oğlu Velid için istediğinde bunu kabul etmemiş ve beğendiği fakir bir öğrencisine kendisi teklif ederek kızını onunla evlendirmiştir.

Saïd, Medine'nin meşhur yedi fakihinin (fukahâ-i seb'a) en önde gelenidir. Tâbiîn âlimlerinden Kadı Meymûn b. Mihrân, Medine'ye geldiğinde fıkı en iyi kimin bildiğini sorduğunda Ebû Hüreyre ve Abdullah b. Abbas'ın hayatta olmasına rağmen kendisine Saïd b. Müseyyeb'in gösterildiğini söylardı. Nitekim Medineli meşhur yedi tâbiîn fakihinden biri olan Kâsım b. Muhammed b. Ebû Bekir onun kendileri-

nin efendisi ve en âlimi olduğunu belirtmiştir. Ömer b. Abdülazîz, Medine valisiyken "fakihü'l-fukahâ" diye anılan Saîd'e danışmadan hiçbir konuda hüküm vermezdi. Abdullah b. Ömer babasının verdiği fetva ve hükümleri Saîd'den sorup öğrenirdi. Çünkü Saîd, Hz. Peygamber'in ve ilk üç halifenin verdiği hükümleri en iyi bilen tâbiîn âlimiydi. İmam Mâlik bunun sebebi açıktır. Saîd b. Müseyyeb'in Hz. Ömer'e yetişmemekle birlikte onunla ilgili her şeyi öğrenmek için gayret sarfettiğini, bunda da başarılı olduğunu söylemiş (İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, IV, 86), Hz. Ömer'in verdiği hükümleri çok iyi bildiği için kendisine "râviyetü Ömer" denilmiştir. Talebesi Katâde helâl ve haramları en iyi onun bildiğini, Mekhûl ilim tahsili için dolaştığı İslâm dünyasında ondan daha âlim birine rastlamadığını, İbn Şihâb ez-Zührî gibi tâbiîn âlimleri de ondan daha âlim ve daha fakih birini görmediklerini söylerdi. Ali b. Medîni, Saîd'i tâbiîn neslinin ilim ve fazilet bakımından en büyüğü kabul eder, Ahmed b. Hanbel de tâbiîn'in en faziletlisinin İbnü'l-Müseyyeb olduğunu ifade ederdi. Ebû Hâtim er-Râzî onun tâbiîn neslinin en üstünü, Ebû Hüreyre'nin rivayetleri konusunda bu neslin en güvenilir olduğunu söylerdi.

İbn Şihâb ez-Zührî kâraat ilmini Saîd'den öğrenmişti. Onun, geniş ilmine rağmen Kur'ân-ı Kerîm hakkındaki sorulara cevap vermediği, bu tutumu yüzünden kendisinden tefsir konusunda pek az şey nakledildiği zikredilmiştir (Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, IV, 242). Duyduğunu hemen ezberleyecek bir hâfizaya sahip olan Saîd hadisleri ilk kaynağından öğrenmeye önem verir, bir hadisi onu en iyi bilenden duyabilmek için günlerce yürüdüğü olurdu. Mürsel rivayetlerin sıhhat derecesi âlimler arasında tartışmalı olduğu halde İmam Şâfiî onun mürsellerini hasen, Ahmed b. Hanbel de sahih kabul ederdi (İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, IV, 85-86). Ali b. Medîni onun, "Sünnette bu mesele böyledir" demesinden sonra başka bir delil aramaya gerek bulunmadığını söylerdi. Sika, sebt, hüccet gibi ifadelerle anılan Saîd'in rivayet ettiği hadisler *Kütüb-i Sitte* başta olmak üzere bütün hadis kitaplarında yer almıştır. Ayrıca kaynaklarda Saîd b. Müseyyeb'in çok güzel rüya tabiri ettiği anlatılmakta, en-sâb ilminde de önde gelen âlimlerden olduğu belirtilmektedir.

Hâşim Cemîl Abdullah, *Fıkhü'l-imâm Saîd b. Müseyyeb* adıyla yaptığı doktora çalışmasını yayımlamış (I-IV, Bağdat 1394/1974), Abdülmuhsin b. Abdülazîz es-

Suvayğ, *Uşûlü'fıkhî'l-İmâm Saîd b. Müseyyeb min hilâli fıkhîhi'l-müdevven* isimyle bir yüksek lisans tezi hazırlamış (1407, Câmîatü'l-İmâm Muhammed b. Süûd el-İslâmiyye), Vehbe ez-Zühayfî onun hakkında bir eser kaleme almıştır (bk. bibl.). Zehebî'nin de onun biyografisini yazdığı zikredilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, V, 119-143; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, III, 510-511; Fesevî, *el-Ma'rife ve't-târîh*, I, 468-479; Ebû Nuaym, *Hilye*, II, 161-175; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, IV, 217-246; a.mlf., *Tezkiretü'l-huffâz*, I, 54-56; İbnü'l-Cezerî, *Gâyetü'n-Nihâye*, I, 308; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, IV, 84-88; a.mlf., *el-İşâbe* (Bicâvî), II, 61-62; VI, 121-122; VIII, 220; Hâşim Cemîl Abdullah, *Fıkhü'l-imâm Saîd b. el-Müseyyeb*, Bağdat 1394/1974, neşredenin girişi, I, 11-150; Vehbe ez-Zühayfî, *Saîd b. el-Müseyyeb seyyidü't-tâbi'in*, Dimaşk-Beyrut 1394/1974; Muhammed Münîr ed-Dimaşkî, *Nemûzec mine'l-a'mâlî'l-hayriyye*, Riyad 1409/1988, s. 173-178; Abdüsettar eş-Şeyh, *A'lâmü'l-huffâz ve'l-mu'haddişin*, Dimaşk-Beyrut 1417/1997, IV, 85-145; Muhammed ez-Zühayfî, *Mercî'u'l-ülûmî'l-İslâmiyye*, Dimaşk, ts. (Dârü'l-ma'rife), s. 89; Cengiz Kallek, "Fukahâ-i Seb'a", *DİA*, XIII, 214.

M. YAŞAR KANDEMİR

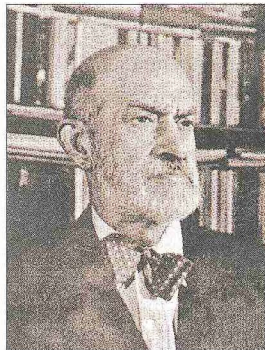
SAİD-i NEFİSİ

(سعيد نفيسي)

(1895-1966)

İranlı edebiyatçı ve yazar.

Tahran'da doğdu. Dönemin tanınmış hekimlerinden Nâzımü'l-etibbâ Ali Ekber Nefîsî'nin oğludur. İlk eğitimini babasının kurduğu Medrese-i Şeref'te, daha sonra Medrese-i İlmiyye'de aldı. Orta öğrenimini 1909'da kardeşi Hasan ile birlikte gittiği İsviçre'nin Neuchatel şehrindeki College Latin'de tamamladı. Ailesi kendisinden tıp okumasını isteyince bu eğitime yönelik olarak Grekçe ve Latince öğrenmeye başladı; bir yıl sonra da kardeşiyle birlikte Paris'e geçerek eğitimine orada devam etti. Fransa'da kaldığı süre içerisinde

Saîd-i Nefîsî

de Fransız dili ve edebiyatına karşı büyük ilgi gösterdi. 1918'de İran'a döndüğünde önce Medrese-i Akdesiyye'de, ardından Saint Louis Katolik Okulu'nda (Tahran Okulu) Fransızca öğretmenliği yaptı; aynı zamanda haftada birkaç gün evinde yetişkinlere ders verdi. Kendisi gibi özel ders veren ağabeyi Ekber Müeddeb'in evine gelenler arasında bulunan Meliküşşuarâ Mirza Muhammed Takî Bahâr ile tanıştı. Ayrıca babasının edebiyata olan düşkünlüğü sayesinde Tahran'daki edebî çevrelerle yakın ilişki kurdu. Bahâr'ın desteğiyle Tarım, Ticaret ve Kamu Refahı Bakanlığı tarafından çıkarılan *Mecelle-i Felâhat u Ticâret* adlı derginin editörlüğüne getirildi ve bu görevi iki yıl boyunca sürdürdü, ardından aynı bakanlığın çeşitli birimlerinde çalıştı. 1924'te *Mecelle-i Şark* dergisini çıkardı. 1928'de Medrese-i Âf-i Ticâret müdürlüğüne tayin edildi. 1935'te Tahran Üniversitesi açıldığında önce Hukuk, daha sonra Edebiyat Fakültesi'nde ders verdi. 1936 yılında Edebiyat Fakültesi'nin İran İslâm Tarihi Bölümü'ne profesör olarak kabul edildi ve aynı günlerde Ferhengistân-ı İrân'ın dâimî üyeliğine seçildi. 1939'da ilk ilmi nişanını aldı. 1946 yılında *Mecelle-i Peyâm-ı Nev* adlı dergiyi kuran ve radyoda ilim çevrelerini tanıtıcı programlar yapan Nefîsî bundan sonra ilmi toplantılara katılmak üzere Rusya, Hindistan, Afganistan, İtalya, Mısır, İngiltere, Hollanda, Macaristan ve Pakistan gibi ülkelere gitti. 1949 yılında üniversiteden emekli olduysa da 1959'da geri döndü ve bir süre daha görev yaptı. Hayatının sonuna doğru Paris'e yerleşti. I. Uluslararası İranologlar Kongresi için gittiği Tahran'da 13 Kasım 1966 tarihinde vefat etti.

Eserleri. Telifleri: *Ferengîs* (Tahran 1310 hş.), *Mesîhiyyet der İrân* (Tahran 1312 hş.), *Sitâreğân-ı Siyâh* (Tahran 1317 hş.), *Mâh-i Nahşeb* (Tahran 1328 hş.), *Târîh-i Bimârsitânhâ-yı İrân* (Tahran 1329 hş.), *Nîme-i Râh-ı Behîst* (Tahran 1332 hş.), *Şâhkârâhâ-yı Neşr-i Mu'âşır-ı Fârisî* (I-II, Tahran 1332 hş.), *İbn Sinâ der Arûpâ* (Tahran 1333 hş.), *Târîh-i Nazm u Nesr der İrân* (I-II, Tahran 1334 hş.), *Hâne-dân-ı Tâhîriyân* (Tahran 1335 hş.), *Âteş-hâ-yı Nühfeteh*, *Heşabhâ-yı Dürüst der Neyâmed* (Tahran 1339 hş.), *Ser-çeşme-i Taşavvuf der İrân* (Tahran 1345 hş.), *Târîh-i İctimâ'i-yi İrân ez İnkrâz-ı Sâsâniyân tâ İnkrâz-ı Emeviyân* (Tahran 1342 hş.).

Neşirleri: *Rubâ'îyyât-ı Hekîm 'Ömer Hâyyâm* (Tahran 1311 hş.), *Târîh-i Gîfî Guşâ* (Tahran 1317 hş.), *Dîvân-ı Kıtâ'ât*